

С. 207

УДК 159.922.7

Майстренко Т.М., ст. викладач (Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир)

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядаються питання впровадження кредитно-модульної системи при підготовці фахівців психологічних спеціальностей. Основну увагу приділено питанням організації навчального процесу, системі оцінювання знань студентів а також вивченню ставлення студентів до КМСОНП.

The paper deals with the problem of ECTS in training experts in psychology. The focus is made on the organization of educational process, the system of grading students as well as students' attitude towards the above system.

Спрямування України на Європейський Союз потребує певної перебудови не лише у сфері політики, економіки, але й у сфері освіти. Реформа у сфері освіти передбачає приведення її до вимог Болонської декларації 1999 року, зокрема, запровадження у систему вищої освіти Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи. Проведений МОН аналіз системи вищої освіти виявив ряд недоліків у підготовки фахівців, з яких на особливу увагу заслуговують такі недоліки як відсутність систематичної роботи студентів протягом навчального семестру та низький рівень їх активності. З метою подолання цих недоліків у 2003 році було запропоновано у ряді вищих навчальних закладів провести педагогічний експеримент щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП).

До проведення педагогічного експерименту було залучено Житомирський державний університет імені Івана Франка. З 2004-2005 навчального року як експериментальний було визначено соціально-психологічний факультет. На соціально-психологічному факультеті здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями «Психологія», «Практична психологія». Перехід до КМСОНП здійснювався поступово. У 2003-2004 навчальному році було запроваджено рейтингову систему оцінки знань студентів як перехідний етап від традиційної системи до КМСОНП.

Запровадження КМСОНП здійснюється за кількома напрямками:

1. Організаційний напрям.
2. Аналіз успішності навчання.
3. Психологічний супровід КМСОНП.

C. 208

Організаційний напрям.

1. Вивчення нормативних документів МОН по впровадженню КМС, зокрема, Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців.
2. Вивчення досвіду інших вищих навчальних закладів по впровадженню КМС.
3. Розробка Положення про організацію навчання в умовах КМС у Житомирському державному університеті імені Івана Франка.
Положення включає такі характеристики КМС як:
  - визначення поняття „модуль”,
  - зазначення принципу розподілу навчальних дисциплін на модулі та розподілу годин між модулями,
  - порядок розробки модулів,
  - порядок ознайомлення студентів з модулями,
  - система оцінювання;
  - форма та порядок контролю знань студентів
4. Розробка програми запровадження КМС, яка включає:
  - адаптація навчальних планів підготовки фахівців до вимог КМС;
  - переструктурування графіку навчального процесу,
  - поділ навчальних дисциплін на модулі,
  - визначення системи оцінювання та контролю знань студентів

Адаптація навчальних планів підготовки фахівців до вимог КМС.

Основний принцип побудови навчального плану в умовах КМС – компактна розстановка навчальних дисциплін. Наприклад, якщо дисципліна включає 1-3 кредити, її вивчення недоцільно розтягувати на весь навчальний рік, а варто ставити в один навчальний семестр. Такий принцип розстановки дисциплін дозволяє у деякій мірі зменшити кількість дисциплін, які студент вивчає одночасно, що у свою чергу має сприяти глибшому та більш системному вивченню дисциплін.

Переструктурування графіку навчального процесу.

Традиційна система побудови навчального року наступна: 1 семестр – сесія – канікули – 2 семестр – сесія – канікули. На думку багатьох фахівців такий розподіл є нерациональним, оскільки потребує значних затрат часу на проведення заліково-екзаменаційної сесії та не дозволяє ефективно і вчасно здійснити проміжний контроль якості знань студентів. Запровадження КМС спрямоване на подолання цих проблем. Дисципліни, заплановані для вивчення протягом семестру, рівномірно розподіляються між тижнями теоретичного навчання. Вивчення кожного модуля дисципліни завершується

написанням підсумкової модульної роботи (ПМР), результати якої можуть бути зараховані як залікові чи екзаменаційні. Час проведення ПМР визначається деканатом залежно від кількості кредитів, які студенти мають вивчити. Таким чином заліково-екзаменаційну сесію мають складати лише ті студенти, які не склали ПМР або бажають покращити свою успішність.

С. 209

Поділ навчальних дисциплін на модулі.

Відповідно до кількості годин, передбачених навчальним планом, кожна дисципліна розбивається на модулі. Враховуючи сучасну специфіку організації навчання, на 1 модуль пропонується відводити 1 кредит (36 годин). Для дисциплін, що включають 1,5 або 2,5 кредити, кількість модулів визначається із заокругленням у сторону меншого.

За сучасного стандарту освіти, коли загальна кількість годин є кратною 54, виникають певні труднощі у поділі дисциплін на кредити по 36 годин, оскільки більшість дисциплін включають нецілу кількість кредитів, що не дозволяє поділити дисципліну на рівноцінні модулі та чітко визначити необхідний для їх вивчення час.

Для кожного модуля здійснюється розподіл годин між лекційними, практичними, лабораторними заняттями і самостійною роботою та визначається його зміст. Зміст модуля визначається викладачем та затверджується на засіданні кафедри. Зміст модуля має такі складові: назва модуля, перелік тем, перелік завдань для самостійної роботи, список літератури, завдання підсумкової модульної роботи.

Значна увага приділяється розробці завдань для ПМР. Враховуючи, що професійна діяльність потребує не лише і не стільки знання теорії, скільки вміння використовувати її при розв'язанні практичних завдань, у підсумкових модульних роботах пропонується використовувати такі типи завдань:

- тестові та теоретичні (усні чи письмові) завдання, спрямовані на визначення ступеня оволодіння студентом знаннями модуля;
- практичні завдання, спрямовані на визначення ступеня оволодіння студентом вміннями та навичками модуля;
- творчі завдання, які характеризують самостійність та критичність мислення студента здатність не лише розв'язувати проблему, але й формулювати її (наприклад, розробити та провести експеримент, сконструювати тест, розробити програму розвитку тощо).

КМС передбачає, що на початку вивчення кожного модуля студент повинен мати можливість ознайомитися з його змістом та вимогами до підсумкової модульної роботи.

Визначення системи оцінювання та контролю знань студентів.

Для оцінювання знань, умінь та навичок студентів пропонується використовувати дві шкали – п'ятибальну та стобальну. Кожен вид робіт,

виконаний студентом оцінюється за стобальною шкалою, система оцінювання не носить накопичувальний характер.

Кожен студент має можливість самостійно обирати систему контролю знань. Якщо студент відвідав визначену викладачем кількість занять та одержав певний відсоток оцінок від максимально можливої кількості, він має право не виконувати підсумкову модульну роботу. Його оцінка за модуль визначається як середнє арифметичне від суми оцінок, одержаних

С. 210

на практичних, лабораторних заняттях та при виконанні індивідуальних завдань. Якщо одержана оцінка не задовольняє студента, він має право виконувати підсумкову модульну роботу, при цьому за модуль виставляється вища з двох оцінок. Якщо студент не виконав вимог для автоматичного одержання оцінки за модуль, він пише ПМР.

КМС не передбачає обов'язкового складання заліків чи екзаменів студентом. Оцінка за залік чи екзамен визначається як середнє арифметичне від суми оцінок за модулі. Це дозволить студентам вивільнити час для роботи з літературою, написання наукових робіт, практичної діяльності.

Такий підхід до організації системи контролю та оцінювання спрямований на стимулювання систематичної роботи та активності студентів протягом вивчення дисципліни, підвищення якості знань.

5. Розробка звітної документації. Для фіксації успішності студента при вивченні модуля викладачем заповнюється відомість про результати написання підсумкової модульної роботи. У відомості пропонується фіксувати такі дані:

- кількість оцінок, які студент одержав протягом занять (це дозволить охарактеризувати рівень активності студента при вивченні дисципліни та визначити ефективність роботи викладача);
- середній бал за роботу студента на заняттях;
- оцінка за ПМР;
- оцінка за модуль (у 100- бальній та 5-бальній шкалах);
- максимальна кількість оцінок, яку студент може одержати у модулі;
- назва, зміст модуля та розподіл годин між темами.

Збереження та аналіз відомостей про вивчення дисципліни здійснюється автоматизованою системою управління навчальним процесом „Факультет”. За її допомогою друкуються відомості для ПМР, фіксуються результати ПМР, робляться статистичні звіти про успішність та відслідковується динаміка успішності кожного студента

6. Робота з викладачами та студентами

На початку семестру викладачів ознайомлюють з Положенням про КМСОНП. На початку навчального року проведено збори по курсах, на яких розказано про впровадження КМС. Раз на семестр проводиться анкетування викладачів та студентів

Аналіз успішності навчання.

Одним з найважливіших показників, що дозволяє визначити ефективність навчання, є успішність. Дослідження зміни успішності студентів в умовах КМС проводилося за наступними напрямками:

- порівняння успішності написання ПМР та складання екзамену;
- порівняння результатів заліково-екзаменаційних сесій з результатами попередніх заліково-екзаменаційних сесій.

Порівняння успішності написання ПМР та складання екзамену.

C. 211

З метою визначення відповідності між оцінками за ПМР та екзамену за допомогою СУНП «Факультет» було визначено коефіцієнт кореляції Пірсона для дисципліни «Ділова українська мова», яка вивчається на першому курсі і яку обов'язково мають скласти усі студенти. Для вибірки 120 студентів коефіцієнт кореляції дорівнює 0,70015, тобто є статистично значимим і вказує на наявність позитивного прямого зв'язку між оцінками за ПМР та екзамен. Тобто на основі результатів ПМР можна достатньо достовірно спрогнозувати результати сесії. Вибір для аналізу саме цієї дисципліни був обумовлений тим, що всі студенти склали як ПМР, так і екзамен, тобто одержані результати є достовірними.

Порівняння результатів інших дисциплін для аналізу є недоречним, оскільки частина студентів одержала оцінку за екзамен автоматично за результатами ПМР. Визначаючи для них коефіцієнт кореляції, можна було одержати необґрунтовановисокі показники.

Порівняння результатів заліково-екзаменаційної сесії з результатами попередніх заліково-екзаменаційних сесій.

Порівняння результатів зимової заліково-екзаменаційної сесії з результатами зимової заліково-екзаменаційної сесії 2003-2004 н.р. показало зростання показників абсолютної успішності на 14%, якісний показник порівняно з аналогічними показниками минулого року не змінився.

Порівняння результатів літньої заліково-екзаменаційної сесії 2004-2005 н.р. з результатами літньої заліково-екзаменаційної сесії 2003-2004 н.р. показало зростання абсолютної успішності на 14%, а якості знань на 5%.

Зростання успішності значною мірою може бути обумовлене введенням проміжних форм контролю – ПМР та заохоченням студентів до роботи протягом занять.

Психологічний супровід КМС.

Впровадження КМС на соціально-психологічному факультеті передбачало вивчення ставлення студентів та викладачів до експерименту, проблем, які мали місце, зауважень та пропозицій по організації навчального процесу. З цією метою протягом навчального року було проведено два анкетування викладачів та студентів за спеціально розробленими анкетами.

Одне з питань, що потребувало додатково вивчення, - це визначення курсу, з якого запроваджується кредитно-модульна система. Аналізуючи досвід інших вищих навчальних закладів, доволі часто можна було прочитати твердження про те, що КМС навчання варто запроваджувати лише на старших курсах, коли у студентів вироблено навички навчання. Однак проведене нами дослідження студентів дещо спростовує такий підхід. Порівнюючи відповіді на питання «Якій системі навчання Ви б надали перевагу – традиційній чи КМС?», симпатії студентів третього курсу розділилися приблизно порівну (52% надають перевагу КМС, 46% - традиційній), тоді як на першому курсі 78% обрали КМС, а 17% - традиційну.

С. 212

Таким чином, запровадження КМС з першого курсу, на нашу думку, є більш доцільним, оскільки відразу потребує від студент активності, організації самостійної роботи та уміння ставити конкретні цілі і визначати шляхи їх досягнення.

Подальша робота у напрямку психологічного супроводу спрямована на вивчення змін ціннісної свідомості студентів в умовах навчання за КМС та проведення тренінгів по обміну досвідом роботи між студентами. У 2005-2006 навчальному році проведено адаптаційний тренінг для першокурсників, розроблений викладачами кафедри соціальної та практичної психології. Складовою тренінгу, який проводився студентами старших курсів для студентів-першокурсників було ознайомлення з умовами та специфікою навчання в умовах кредитно-модульної системи.

Загалом варто відзначити, що запропонований у КМСОНП підхід до організації системи контролю та оцінювання спрямований на стимулювання систематичної роботи студентів протягом вивчення дисципліни, підвищення якості знань та розвиток активності особистості.

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубіянкo І.І.Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Документи і матеріали. Травень – грудень 2004 р. – Частина 2 /Упорядники Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубіянкo В.В., Бабин І.І. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2005. – 188 с.